

Banovino in celo tje doli v Belgrad, Šabac, Kragujevac in Niš (1905). V svojih poročilih o teh potovanjih, ki jih je napisal v podlistku „Slovenskega Naroda“, ni pozabil povedati, da je na edinstvo Srbov in Slovencev pil petnajst let staro vino in da je celo — NB! brez suflerja! — napil na častniškem komersu kralju in njegovi vojski.

Naše gledališče in občinstvo mu je to njegovo izredno ljubezen in požrtvovalnost tudi vračalo. To se je pokazalo že ob njegovi 25 letnici, ki jo je slavil 10. decembra 1902, še bolj pa ob njegovi 40 letnici. Glavo mu poleg lovorja ovija sicer že tudi mistična tenčica gledaliških legend, to pa pri njem še ni nobeno znamenje starosti. Še vedno čil, živahen in podjeten gradi peto desetletnico v službi naše Talije. Težko je pisati o njem, ki je tako ozko spojen z zgodovino našega gledališča, da se od nje odtrgati ne da. Ko se bo pisala ta, se bo šele videlo, kaj je bil in je našemu gledališču njegov „Danilo“. Da bi mu bil ohranjen še mnogo let!

— or —

L. C. Meurville: *Rêves & Glanes, vers libres, chansons et poésies*. Ljubljana 1919. Natisnila Jugoslovanska tiskarna. 61 str. 4 K.

Od 25 pesmi te zbirke je 8 prevodov iz slovenščine in s temi se hočem natančneje pečati. Na čelu jim je Župančiču posvečen sonet „Prešeren“. Omenil bi o njem le, da so zevi „tu as“ (trikrat!) in „qui a“ oblike, ki so strogo prepovedane v francoskem verzu, in pa, da 9-zložni verz „Ton génie cria sa détresse“ ne spada v sonet z 8-zložnimi verzi.

Nadpisi večine pesmi — posvetila raznim ljubljanskim damam — dajejo knjigi nekak čuden, skoraj bi rekel, reklamni značaj, ki bi se ga resno literarno delo moralo ogibati. Zakaj so ta posvetila dvojne vrste, ena „à“, druga pa „pour madame“ ali „mademoiselle“, si pač ne vem tolmačiti. —

Fritz Gundlach je v predgovoru svojih prevodov iz francoske lirike (Reclam. št. 4621—25) natančno začrtal, kako se morajo prevajati poezije. Med drugim pravi: „... von der Länge (Silbenzahl) der Originalverse, den Reimordnungen und den Reimarten (männlichen und weiblichen Reimen) sollte der Übersetzer ohne Not nicht abweichen. Denn die Form eines Gedichtes ist etwas Wesentliches an ihm, von der Form hängt zum großen Teil die Schönheit des Gedichtes ab. Bei manchen Gedichtarten ist ja ein Abweichen von der Form beim Übersetzen von vornherein überhaupt ausgeschlossen... beispielweise bei Gaselen, Rondellen, Kanzonen, Terzinen... Ist man nun beim Übersetzen so schwieriger Gedichtformen ohne weiteres an ihre getreue Wiedergabe gebunden, warum soll man da bei einfacheren Formen vom Originale abweichen? Dazu liegt nicht der geringste Grund vor. Werner Schönemark sagt in dem Vorwort zu seinem „Französischen Liederbuche“ ganz richtig: „Ohne Not und nur aus Bequemlichkeit von der metrischen Form des Originals abzuweichen, ist dem Übersetzer nicht gestattet... Die Schwierigkeit besteht eben darin, unter und trotz enger Anlehnung an die Originalform auch den Inhalt getreu wiederzugeben. Und das ist mit ganz vereinzelt Ausnahmen sehr wohl möglich. Allerdings gehört dazu eine unermüdliche Ausdauer.“

Samo ob sebi je umevno, da se mora prevajavec strogo držati metričnih pravil jezika, v katerega prevaja. In tu tiči največja težava, če ima jezik izvornika drugačna pravila. To je stvar, ki oddalji francoski prevod od slovenskega izvornika, ravnotako kakor pristne slovenske rečenice, ki se ne dajo

dobesedno prevesti. To je različno bistvo verzifikacije in jezika, ki povzroča, da prevod nikoli ne more dosegati izvirnika. V vsem drugem ga pa mora dosegati, in če ga ne dosega, gre to na račun prevajavca.

Oglejmo si Meurvilleove prevode!

Prešernovo „Nezakonsko mater“ je prevel s „Fille-Mère!“ (klicaj je Meurvilleov). Izvirnik menja število zlogov v verzih, večina verzov ima 8 ali 9 zlogov, eden 7 (Meni mladi deklici), eden 10 (Kar sem prestala, pozabljeno je). Ker se na tak način ne sme spreminjati število zlogov v francoščini, se je odločil prevajavec povsod za 8 zložni verz. Edino četrti verz se mu je ponesrečil. Ima namreč 9 zlogov: Qui, naissant, m'a mise hors la loi!

„Hors“ ima soglasniški h in se brezglasni e pred njim ne elidira, temveč šteje kot zlog.

Prevajavec se je v tem, kakor tudi v ostalih prevodih strogo držal starega francoskega pravila o sosledju rim, ki določa, da se morajo vrstiti dvojice ženskih verzov z dvojicami moških, da torej pesem ne sme imeti samo moških ali samo ženskih rim. To pravilo že zdavnaj ne velja, že Béranger je pisal pesmi s samo moškimi rimami, n. pr. „Le Marquis de Carabas“. Prevod „Nezakonske matere“ bi se mnogo bolj približal izvirniku, če bi bil prevajavec obdržal Prešernove same moške rime. Začetne rime Prešernove *aabbccaa* je skušal posnemati z *aabbccbb*. Vsebina prevoda se mestoma precej oddaljuje od izvirnika. Kdo bi v „cher petit à la tête blonde“ spoznal „dete ljubó, dete lepó“? Da je vprašaj, ki ga je stavil Prešeren na konec prve kitice, spremenjen v prevodu v klicaje, pač ni potrebno. „On, ki je pravi oče tvoj“ je prevedeno kar na kratko s „ton père“ pridejano je pa „sans baisers te laisse“. V 5. kitici, ki primeroma še najbolje odgovarja izvirniku, je prevajavec zamenjal dvojici verzov:

Lorsque j' aperçois tes sourires	Mèni nebo odprto se zdi,
De mes douleurs j' oublie les pires;	Kadar se v tvóje ozrem oči,
Quand je regarde dans tes yeux,	Kadar prijazno nasmejaš se,
Je crois voir s' entrouvrir les cieux:	Kar sem prestala, pozabljeno je.

Trije značilni začetki „kadar — kadar — kar“ bi se morda le dali izraziti v prevodu; vsaj prva dva s „quand — quand“, med tem ko ima prevajalec „lorsque — quand“, lorsque menda le zaradi tega, ker bi mu pri quand manjkala en zlog v verzu. S tem se je pa spravil ob enak začetek obeh verzov. Dobro se mu je pa posrečila podobnost verzov „Vendar presrečno ljubim te“ in „Vedno bom srčno ljubila te“: „Je te chéris d' amour profond“ in „À toi va mon amour profond!“ — (čemu klicaj?)

Prešernova „Izgubljena vera“ (La foi perdue) ima v izvirniku 8zložne verze, razen predzadnjega, ki ima 9 zlogov (Srcé je môje biló oltár). Prevedena je pravilno v 8zložnih verzih, le dva sta napačna:

„Tu me l' as ravie d' un regard . . . — Je t' avais crue divinité.“

Brezglasni e v ravie in crue se šteje kot zlog, ker stoji pred soglasnikom; oba verza sta torej 9zložna in ne spadata v pesem z 8zložnimi verz. Po obliki kakor tudi po vsebini se ta pesem bolj približuje izvirniku ko Fille-Mère, dasi moti poznavavca izvirnika mašilo „grands“ takoj v prvem verzu:

„Célestes brillent tes grands yeux — Nebeško sijejo oči.“

„Sveta, čista glôrija“ bi se dala morda tudi bolje izraziti kakor „de jadis la paix bénie“. Trije klicaji na koncu pesmi, ko ima Prešeren piko, so pač neumestni

Splošen utis prevoda „Pod oknom“ (Sous la fenêtre) je zadovoljiv, ker je vsled značilne menjave verzov vsaj za oko podoben izvorniku. Slovenskim 4 zložnim verzom odgovarjajo enaki francoski, toda naglas je spremenjen:

! × ! ×
Luna sije,
Kladvo bije

! × ! ×
Pred neznane
Srčne rane.

V prevodu pa:

× ! × !
La lune luit! (spet sklicaj)
Tardive bruit

Mon cœur dolent,
— Jadis content, —
(čemu pomišljaji?)

Izvorniku bi boljše odgovarjalo, če bi bil vzel prevajavec 5zložne ženske verze à la Verlaine: La lune blanche, ali samo „Lune blanche“.

7 zložni verzi v tem prevodu odgovarjajo izvorniku le tam, kjer imajo moške rime, na pr.: „Ko nebeške zvezdice . . . Me srcé, povej, al ne. — Seuls les astres le sauront! (in že spet klicaj) . . . Dis, si tu m' aimes ou non.“ Škoda, da se je tudi tu držal prevajavec zakona sosledja rim in menjal moške in ženske rime:

Ak bojiš se govorit. —
Kaj sirota čem storit!

„N'oses tu parler! . . . D'un geste! . . . (prisiljeno)
Ma chanson meurt et je reste!“

Splošno je prevod dober, če se pomisli na težave, ki jih stavi oblika.

V prevodu Gregorčičeve „Mojo srčno kri škropite“ (De mon cœur répandez le sang . . .) odgovarja merilo izvorniku, samo verz „Rendra jolies comme fées“ je napačen, ker ima en zlog preveč. Škoda je, da je v drugem verz „Po planinskih solnčnih tleh“ — „Sur la terre ensoleillée“ značilni izraz „planinskih“ izpuščen. Drugače je prevod prav dober.

Pod naslovom „Viens, près de moi reste sans crainte . . .“ bi pač ne slutili Gregorčičevega „Pogleda v nedolžno oko“. Moške rime so v prevodu nadomeščene z ženskimi in obratno in s tem je ves ritem in splošni utis spremenjen, tako da se izvornik ne da spoznati:

Viens, près de moi reste sans crainte, } ženske rime
Doux ange à l' innocence sainte: }

A mes côtés sieds-toi, } moške rime
Dans les yeux regarde moi! }

Nikar, nikar se me ne boj, } moške rime
Nedolžni, nežni angelj moj }

Le semkaj k meni sedi, } ženske rime
Okó v okó mi gledí }

Starinskemu „l'heur“ v zadnji kitici bi se morda le dalo izogniti.

Gregorčičev „Izgubljeni cvet“ je prava pesem, to je pesem, da se poje. Skušajmo peti prevod (La fleur perdue) — ki je, kar se tiče števila zlogov¹ in rim točen — po znanem napevu. Ne gre! Zapijmo na pr. verz „Pourquoi ton teint sans hale“! Nemogoče ga je spraviti v slovenski napev, ima namreč za petje en zlog preveč (kakor vsi ženski francoski verzi), ker se namreč francoski brezglasni e na koncu verza poje (izgovarja), kakor vsak drug samoglasnik in torej ni nem.

Nastane temeljno prašanje, ali naj se pri prevajanju slovenskih pesmi v francoščino francoski končni brezglasni e tudi šteje za zlog, ki odgovarja slovenskemu končnemu nenaglašenemu zlogu. Ali, drugače izraženo: Ali naj se vsa ka slovenska ženska rima izrazi v francoščini z brezglasnim e (ki je edina francoska ženska rima!) in ali naj se ta šteje kot zlog? Moj odgovor je: da! Pojdimo nazaj k verzu „Luna sije“. Rekel sem, da bi ritem „lune blanche“ bolje odgovarjal izvorniku ko Meurvilleov „La lune luit“. In zakaj? Ker se to ne da peti po znanem napevu; pač pa „lune blanche“.

Iz teh razmotrivanj izvajam za bodoče prevode iz slovenske poezije v francoščino zakon, da se mora brezglasni e na koncu francoskega verza všteti v število zlogov; na pr. slovenski verz s poljubno žensko rimo ima 6 zlogov; ta se mora prevesti, da prevod odgovarja izvorniku, s 5 zložnim francoskim verzom + brezglasnim e, to je skupaj 6 zlogov; ne pa morda s 6 zložnim francoskim verzom + brezglasnim e (kakor je to delal Meurville²), kar bi odgovarjalo v slovenščini 7 zložnemu verzu z žensko rimo.

In drugi princip, ki naj ga prevajavec upošteva, je pa ta, da se ne drži več starinskega francoskega pravila o sosledju rim, ampak tesno držeč se slovenskega izvornika prevaja njegove moške rime z moškimi, ženske pa z ženskimi.

Če bodo v bodoče prevajavci upoštevali ta dva principa, bodo prevodi vse drugačni ko Meurvilleovi, to se pravi, podobnost prevoda izvorniku bo veliko večja, ne da bi se morda s tem količkaj grešilo zoper francosko metriko.

Razen omenjenih prevodov ima knjiga še dva „Un cœur humain est chose sainte . . .“ (spet tiste tri pikice) to je Gregorčičeva „Srcé človeško sveta stvar!“ in „Les Revenants“, Jenkove „Obujenke“. Pri prvi bi samo opomnil, da je verz „Douce, une parole ouvre le cœur“ prav neroden in da sta konca verzov: „Mais parmi les fleurs où tu bus Ce que tu sèmes, le sais tu?“ — neblagoglasna.

V „Les Revenants“ je prevajavec rime premestil, na mesto moških je postavil ženske in obratno, kar je po mojem mnenju čisto nepotrebno, sicer se pa ta prevod čita najbolj gladko izmed vseh.

Na koncu bi še omenil — kar sem mestoma že namignil — da je kličajo- in pikomanija v tej knjigi malo čudna, ne francoska.

Dr. Pavel V. Brežnik.

Die Südgrenze der deutschen Steiermark. Denkschrift des akademischen Senats der Universität Graz. Mit 2 Kartenbeilagen. Graz, 1919. 8° 58 str.

Graška univerza je izdala to spomenico v nemškem, francoskem in angleškem jeziku z namenom, da utemelji nemške aspiracije po južni, slovenski Štajerski. Spomenica hoče doseči ta namen na podlagi zemljepisnih argumentov,

¹ Izvemši napačni verz „Elles étaient cueillies . . .“ (spet tri pike!), ki ima en zlog preveč.

² Zato so vsi njegovi verzi daljši ko v izvorniku!